

Dr. J. Hovy (Leiden 1922 – Achterveld 2008)

Op dinsdag 21 oktober 2008 overleed in Achterveld op 86-jarige leeftijd dr. J. (Johannes) Hovy, van 1956 tot 1987 archivaris van de gemeente Amersfoort.¹ Hovy

was geboren in Leiden in 1922 als derde van vier zonen van Johannes Hovy (1872-1957), musicoloog, en Dirkje Eikenboom (1885-1967). Hij studeerde geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Utrecht. Vooral de sociaal-economische geschiedenis had zijn belangstelling. Ook volgde hij een opleiding tot hoger archiefambtenaar, en dat deed hem eind 1956 in Amersfoort belanden, waar hij de eerste professionele gemeentearchivaris werd.

Wat Hovy in Amersfoort aantrof was veel achterstallig onderhoud en een uiterst gebrekkige huisvesting. Bovendien ging hij leiding geven aan een gemeentelijke dienst waarvan hijzelf tot 1979 het enige personeelslid zou blijven. Het gemeentearchief had tot zijn komst naar Amersfoort tweemaal een eigen gemeentearchivaris gekend. In 1876 werd de R.K.-priester W.F.N. van Rootselaar (1834-1900)² door het gemeentebestuur tot waarnemend gemeentearchivaris benoemd. Hij ging het archief op typisch 19^e-eeuwse wijze te lijf, in de woorden van Hovy: “Zijn zeer diletanterige ordeningspogingen van het gemeentelijk oud-archief hebben de oorspronkelijke ordening daarvan nagenoeg

onherkenbaar gemaakt.”³ Na Van Rootseelaar ontfermde de classicus en conrector van het stedelijk gymnasium dr. H.J. Reynnders (1856-1929)⁴ zich over het archief. In 1912 werd hij officieel tot archivaris benoemd, welke functie hij tot zijn pensionering in 1921 zou uitoefenen. Reynnders voorzorg het archief van een gedrukte inventaris.⁵ Daarna zou het meer dan dertig jaar duren voor Amersfoort met de komst van Hovy opnieuw over een eigen archivaris kon beschikken.

Hovy heeft in zijn eentje intensief gewerkt aan de ontsluiting van de archieven van vóór 1813; de talrijke 19^e-eeuwse archivalia voorzorg hij van een voorlopige catalogus. Dat moest gebeuren onder primitieve omstandigheden. De eerste jaren beschikte de archivaris niet over een eigen werkkamer, een studiezaal ontbrak, de depotruimte was te klein en voldeed niet in het geringste aan de klimatologische eisen. Overigens stond het Amersfoortse archief hierin niet alleen. Ondanks de telkens weer herhaalde klachten van de archivaris verbeterde de situatie pas in 1982, toen het uit de late middeleeuwen stammende Observantenklooster een passend onderdak bood.

De digitalisering van het archief wezen na hem heeft de blik op Hovy's pioniersarbeid wat aan het oog onttrokken. Ook was Hovy er de man niet naar om 'zijn' archief naar een breder publiek toe over het voetlicht te brengen. De werkelijk geïnteresseerden in de Amersfoortse geschiedenis wisten hem wel te vinden en zij waardeerden de behulpzaamheid en de indrukwekkende

feitenkennis van deze bescheiden, naar binnen gekeerde man, die ze kenden uit tal van doorwrochte historische publicaties.⁶

Want dat was een andere kant van Hovy, die van vorser en auteur op het terrein van de Amersfoortse geschiedenis. Al vóór zijn komst naar Amersfoort had hij een korte studie gepubliceerd over de middeleeuwse heerlijkheid Lockhorst, even ten zuiden van Amersfoort.⁷ In deze periode schreef hij vooral boekbesprekingen op het gebied van de economische geschiedenis, vrijwel alle verschenen in het *Tijdschrift voor geschiedenis*. Maar vanaf 1959 kwam de stad waarvan hij het archief beheerde, in zijn publicatiestroom centraal te staan. In 1960 verscheen in de *Bijdragen voor de geschiedenis der Nederlanden* een uitvoerige studie over de regeringsverandering van 1703, een bewerking van zijn doctoraalscriptie uit 1950.⁸ Twee jaar later vroeg hij aandacht voor het Werkinstituut tot wering der bedelarij, een instelling uit het begin van de 19e eeuw.⁹ Hetzelfde jaar verscheen een gedegen artikel over de stedelijke autonomie van Amersfoort gedurende de middeleeuwen.¹⁰ Deze kleine staalkaart laat al zien dat de belangstelling van Hovy voor de Amersfoortse geschiedenis zich bepaald niet tot één periode beperkte.

In november 1964 was Hovy een van de oprichters van *Flehite. Tijdschrift voor verleden en heden van Oost Utrecht*. Samen met twee medeoprichters, de classicus en archeoloog dr. W.J. de Boone (1915-2000)

1 Over J. Hovy vgl. C.A. van Kalveen, 'Dr. J. Hovy vijftienvintig jaar gemeentearchivaris van Amersfoort', *Flehite. Tijdschrift voor heden en verleden van Oost Utrecht* XIII (1981), pp. 78-79; R.M. Kemperink, 'Ten geleide', in de hierna onder noot 19 geciteerde bundel, pp. 7-10. 2 Over Van Rootselaar vgl. onder meer B.G.J. Elias, *Flehite 1878-2003. Geschiedenis van een Vereniging en een Museum*, Amersfortia Reeks, dl. 16, Amersfoort 2005, pp. 16-17, passim; R.M. Kemperink, 'Geschiedschrijving', in: R.M. Kemperink en B.G.J. Elias (red.), *Bruit van d'Eem. Geschiedenis van Amersfoort*, dl. I, Utrecht 2009, pp. 18-29, speciaal pp. 24-26; en B.G.J. Elias, 'Cultuur en vermaak', *ibidem*, pp. 522-536, passim. 3 Hovy, *Amers-*

foort in prent, p. 147. 4 Over Reynnders vgl. [W.] Croockewit, 'Dr. H.J. Reynnders', *Verslag van de werkzaamheden der oudheidkundige vereen. "Flehite" te Amersfoort over het jaar 1929*, pp. 16-19. 5 *Inventaris van het Archief der Gemeente Amersfoort*, Amersfoort 1903. 6 Vgl. A. Medema, 'Bibliografie van historische publikaties van dr. J. Hovy, 1952-1988', in de hierna in noot 19 geciteerde bundel, pp. 185-192. 7 'De heerlijkheid Lockhorst', *Jaarboekje van 'Oud-Utrecht'* 1953, pp. 93-109. 8 'De regeringsverandering te Amersfoort in 1703: bijdrage tot de geschiedenis der 'Plooiërijen' in de provincie Utrecht', *Bijdrage voor de geschiedenis der Nederlanden* XV (1960), pp. 177-216. 9 'Het Werkinsti-

en de geschiedenisleraar J.H.P. Kemperink (1905-1977) zou hij het karakter van dit regionaal-historische tijdschrift jarenlang bepalen. Voor *Flehite* zou hij talloze boekbesprekingen verzorgen. Tevens tekende hij er vanaf 1965 voor de 'Kroniek', waarin hij nauwgezet de talrijke kleinere publicaties over Amersfoort en andere delen van Oost Utrecht aan een kritisch oordeel onderwierp. Verder publiceerde hij er een tiental overwegend korte bijdragen over onderwerpen uit de Amersfoortse geschiedenis.

Hovy bleef zich tegelijkertijd bezighouden met de geschiedenis in ruimer bereik. In 1966 promoveerde hij in Utrecht bij de hoogleraar economische en sociale geschiedenis dr. J.H. Kernkamp, wiens assistent hij was geweest, op een lijvige dissertatie over de poging in 1751 om de Republiek na een periode van economische teruggang weer tot een handelsmogendheid van de eerste rang te maken.¹¹ Het werk werd in de wetenschappelijke wereld goed ontvangen. Economisch historicus Joh. de Vries opende zijn bespreking in het *Tijdschrift voor geschiedenis* met een veelzeggend compliment: "Hovy's boek, een werk van jaren nauwgezette arbeid, behoort voor mij tot de belangrijkste dissertaties van het laatste decennium."¹² Recensies van Hovy's hand verschenen in de *Bijdragen voor de geschiedenis der Nederlanden* en het *Tijdschrift voor geschiedenis*. In 1980 droeg hij bij aan de *Algemene Geschiedenis der Nederlanden* met een bijdrage over 'Institutioneel onvermogen in de 18^e eeuw'.¹³

Op het terrein van de Amersfoortse

geschiedenis had Hovy intussen in 1969 een diepgravend en uitvoerig gedocumenteerd artikel laten verschijnen over 'De vroegste bestuursgeschiedenis van Amersfoort en de stadsrechtverlening van 1259'¹⁴, chronologisch gezien voorafgaand aan het artikel over de autonomie van middeleeuws Amersfoort van zeven jaar ervóór. Hovy plaatste in het nieuwe artikel de Amersfoortse ontwikkeling nadrukkelijk in een ruimer kader. Met 'Het Glashuis aan de Westsingel te Amersfoort' van 1974¹⁵ kwam weer een heel ander onderwerp aan bod: de Amersfoortse glasnijverheid rond 1700. En het jaar erop verscheen het boek dat Hovy bij een breder geïnteresseerd publiek bekendheid zou geven: *Amersfoort in prent*.¹⁶

Amersfoort in prent is veel meer dan de titel doet vermoeden. Het best valt het boek te typeren als een overzicht van de Amersfoortse geschiedenis 'in woord en beeld' zoals de ondertitel sinds de tweede druk vermeldt. Aan de hand van meer dan honderd afbeeldingen, jammer genoeg uitsluitend in zwart-wit, bood de schrijver een stadsgeschiedenis in vogelvlucht tot het eind van de 19^e eeuw. De stof is in grote lijnen chronologisch geordend, binnen dat stramien is de behandeling thematisch. In 1982 verscheen een tweede, vier jaar daarna een derde druk. Amersfoort had eindelijk een goede, overzichtelijke synthese van het rijke stedelijk verleden.¹⁷

De voltooiing van de restauratie van het laatmiddeleeuwse Observantenklooster in 1982 was aanleiding tot een bundel

historische en archeologische artikelen met betrekking tot het gebouw. Samen met amateur-historicus en -archeoloog W.J. van Hoorn leverde Hovy een bijdrage van bijna honderd pagina's – veruit de uitvoerigste in de bundel – over het gebruik ervan tussen 1472 en 1825: klooster, schuttersdoelen, logement, woonhuizen, glasblazerij, artillerie- en genieschool, werkinstituut.¹⁸ Voor Hovy werd het zijn nieuwe werkplek.

In 1987 nam Hovy vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd afscheid van 'zijn' archief. Zijn vertrek was aanleiding hem een bundel opstellen op te dragen, gewijd aan de geschiedenis, de archeologie en de monumentenzorg van de stad waarvan studie naar haar geschiedenis hem gedurende een groot deel van zijn leven geboeid had.¹⁹

Dr. J. Hovy heeft een belangrijke rol gespeeld binnen de Amersfoortse geschiedbeoefening: als ontsluitster van de documenten betreffende Amersfoorts verleden, als onderzoeker van dat verleden, als steun en toeverlaat voor andere onderzoekers, en – door zijn vele boekbesprekingen en de 'Kroniek' in het mede door hem geleide tijdschrift *Flehite* – als de kritische begeleider van de lokale en regionale historiografie. Zijn komst naar Amersfoort in 1956 heeft er in belangrijke mate toe bijgedragen dat de bestudering van de plaatselijke geschiedenis na een periode van langdurige stagnatie een opvallende opleving ging beleven.

— R.M. Kemperink

tuut tot wering der bedelarij in Amersfoort (1816-1826)', in: *Weer-klank. Opstellen over de geschiedenis van Amersfoort e.o., aangeboden aan D.H. Huygen [...] bij zijn tachtigste verjaardag, 25 februari 1962*, Publicaties van de Oudheidkundige Vereniging Flehite te Amersfoort, dl. I, Amersfoort 1962, pp. 32-48. **10** 'De stedelijke autonomie van Amersfoort in de Middeleeuwen (1259-1544)', *Jaarboekje van 'Oud-Utrecht'* 1962, pp. 27-70. **11** *Het voorstel van 1751 tot instelling van een beperkt vrijhavenstelsel in de Republiek (Propositie tot een gelimiteerd porto-franco)*, Historische studies, uitg. vanwege het Instituut voor Geschiedenis der Rijksuniversiteit te Utrecht, dl. XXI, Groningen 1966. (Ook verschenen als diss. RU

Utrecht.) **12** *Tijdschrift voor geschiedenis* LXXXI (1968), pp. 533-536. **13** In: D.P. Blok, W. Prevenier, D.J. Roorda e.a. (red.), *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, dl. IX, pp. 126-138, 496-497, 518-520. **14** *Spiegel der Historie* IV,1 (1969), pp. 1-48. **15** *Jaarboek Oud-Utrecht* 1974, pp. 163-179. **16** *Zaltbommel* 1975. **17** Het overzicht van H. Halbertsma, *Zeven eeuwen Amersfoort*, Amersfoort 1959, is ten gevolge van de tijdsdruk waaronder het tot stand moest komen, niet echt geslaagd. **18** [W.] van Hoorn (eindred.), *Observantenklooster Amersfoort*, Amersfoort 1982, pp. 9-106. **19** J.A. Brongers, B.G.J. Elias en R.M. Kemperink (red.), *Amersfoortse opstellen. Historie, archeologie, monumentenzorg*, Amersfoort 1989.